

Tekstitys

Podcast: Puhetta puutarhasta ja taloudesta – Prat om trädgårdsodling och ekonomi

Jakso 12. Muuttuva marjantuotanto

Äänitteen kesto: 00:18:48

Keskustelemassa: Anu Koivisto (AK), yliaktuaari, Luonnonvarakeskus ja Anna-Kaisa Jaakkonen (AKJ), yliaktuaari, Luonnonvarakeskus

Musiikkia

AK: Hei, Kuuntelet Puhetta puutarhasta ja taloudesta -podcastia. Tämä podcastsarja on tuotettu osana AgriHubi-osaamisverkostoa. Tänään meillä on aiheena muuttuva marjantuotanto. Tai ehkä pitäisi sanoa enemminkin marjantuotannon uudet tuulet. Minä olen Anu Koivisto Luonnonvarakeskus Lukesta ja toimin siellä yliaktuaarina.

AKJ: Ja minä olen Anna-Kaisa Jaakkonen myös Luonnonvarakeskuksesta ja vastaan puutarhatuotannon tilastoinnista.

AK: Anna-Kaisa kun sinä päivät pitkät työskentelet puutarhatilastojen parissa, niin miltäpä tuo meidän marjantuotantomme nyt näyttää? Lukujen valossa.

AKJ: No lukujen valossa niin puutarha tuotanto yleensäkin niin näyttää olevan pieni osa verrattuna koko maatalouteen. Jos ajatellaan vaikka peltopinta alaa, niin puutarhantuotannolla on noin 18–19 000 hehtaaria ja koko peltoala suomessa on 2.2–2.3 miljoonaa, että siinä kohdassa sitten se ei tunnu isolta, mutta sitten käytännössä niin marjantuotanto on hyvinkin sellainen eläväinen ja mielenkiintoinen osa erikoistuotantoa Suomessa. Jos sitten ajatellaan, että kuinka monta marjanviljelijää meillä on niin noin tuhatviisisataa tilaa viljelee marjoja jossakin muodossa jossakin määrin ja se pinta-ala mikä on marjantuotannon alla pellostä on 7000 hehtaaria ja siitä suurin osa on mansikkaa. Sitten siellä on vadelmaa ja herukoita että nää on ne päätuotteet.

AK: Minkälainen on ollut kehityskulku näissä marjantuotannoissa. Jos katsellaan historiaa taaksepäin.

AKJ: No se on ollut sellaista, että viljelijöiden lukumäärä on tosi paljon niinku vähentynyt. Jos ajatellaan sitä kahdeksankymmentäluvun puoliväliä jolloinka puutarhatilastointi aloitettiin. Mutta siihen aikaan se marjantuotanto oli enemmän semmoista, ei kaikki ollut niin ammattimaista. Ja nyt ollaan taas tultu siihen tilanteeseen, että ne jotka viljelee marjoja, ovat hyvinkin erikoistuneita marjantuottajia. Marjoja ei viljellä enää sillä tavalla muun viljelyn ohessa vaan se on niin kuin päätuotantosuunta, marjantuotanto. Ja sit toki siellähän on tullut teknisiä muutoksia hyvinkin paljon. On tullut lajikkeita ja kaikkea mahdollista; tekniikka on muuttunut. Paljon on tapahtunut muutoksia.

AK: Siitä päästäänkin tähän muuttuneeseen marjantuotantoon. Eli tärkeä muutos mikä on tapahtunut on tämä tunnelituotannon rantautuminen Suomeenkin. Se on varmaan lähtenyt alun perin tuolta lähinnä Britannista ja Euroopasta kopioitu tämä idea Suomeen. Elikkä tunnelituotanto, sitä on varmaan ollut reilu parisenkymmentä vuotta, kun ensimmäiset tunnelit Suomeen tulivat, niin siinä siirrytäänkin - ei varsinaisesti kasvihuoneisiin - vaan tunneli on virallisesta määritelmästä tällainen maahan ankkuroitu kesäkauden kestävä rakenne jossain yksikerrosmuovikate. Elikkä käytännössä siinä on jonkinlaiset kaaret ja siinä on kevytrakenteinen muovi, joka otetaan ehkä pois talveksi tai jätetään, vähän tunnelituotannosta riippuen ja tunnelin mallista. Osa tunneleista on matalia, että niistä mahtuu kävelemään ihminen ja osassa mahtuu koneidenkin kanssa, että tunneleita on hyvin - se on hyvin laaja käsite - ja niitä on hyvin erilaisia. Ja sitten toinen mikä vaihtelee paljon, on miten ne siellä miten ne marjat tunnelissa viljellään. Niitä voidaan viljellä ihan perinteisesti maapohjassa avomaan tapaan. Tai sitten ne voidaan, esimerkiksi vadelmalla käytetään paljon ruukussa kasvattamista tai sitten voi olla myös erilaisia koroke- ja pöytärakenteita, jolloin ne nostetaan selvästi ylös, milloin on myös työviihtyvyys parempi. Se mitä etua tunnelista on, niin se on se nimenomaan, että ne ovat sateelta suojassa, että Suomenkin kesässä välillä osuu niitä sadejaksoja, rankkasateita ja mansikka on hirveän pehmeä, no yhtä lailla vadelma on, pehmeäpintainen marja niin ne saa hirveän helposti laatuvaurioita siitä sateesta, ihan mekaanisia. Yhtä lailla se kosteus itsessään on marjoille pahaksi. Siitä tulee sitä harmaahomeongelmaa mitä tunnelissa pystytään paljon paremmin hallitsemaan, koska ne ovat siellä sateelta suojassa. Tunnelin muuttaa myös muutakin, että se lajike useimmiten eri kuin avomaalla tai

voi olla eri, voi olla samojakin, mutta ne ei ehkä aina ole niin satoisia. Ja sitten myös tuo pölytys on tärkeämpi, koska ne eivät olekaan siellä enää ihan taivasalla vaan siellä on monesti sitten pesät, että saadaan pölytyskin onnistumaan. Eli tunneleita on paljon rakennettu mutta onko se muuttanut; Pohjois-Savo on aikaisemmin ollut vahvaa marjantuotantoaluetta mutta onko tunnelitkin tulleet Pohjois-Savoon vaan miten se nyt on; onko tunnelit muuttaneet tätä meidän marjatuotantomme rakennetta.

AKJ: Kyllä Pohjois-Savo edelleenkin on se marjantuotannon ykkösalue, mutta Varsinais-Suomi pistää kovasti kampoihin ja siellä on marjanviljely kovasti ollut kasvussa erityisesti mansikkapuolella. Ja sitten vadelmapuolella täytyy ehdottomasti mainita Häme, että siellä on hyvin paljon vadelmanviljelyä tunnelissa. Että samat perusalueet, mutta ehkä pikkaisen erilaisilla suhteilla nämä perinteinen viljely avomaalla ja sitten tämä tunneliviljely.

AK: Entäs miltä se tunnelituotanto näyttää tilastojen valossa taas, niin kuin satotason ja pinta alan puitteissa. Kuinka iso se laajuus tällä hetkellä on?

AKJ: No tunneleita on noin satakaksitoista hehtaaria Suomessa, josta valtaosa on mansikkatunneleita. Ja tilastokyselyyn vastasivat viljelijät sellaisella tiedolla, että seitsemänkymmentäyksi hehtaaria olisi mansikkaa tunneleissa ja vadelmaa kolmekymmentäkahdeksan hehtaaria. Sitten kun ajatellaan sitä satomäärää, niin sitähan me ei ole suoraan kysytty viljelijöiltä, mutta me on kysytty viljelijöiltä arvio siitä, että mitä voidaan ajatella keskimäärin olevan satotaso tunneleissa ja ne on huimia lukuja. Että mansikalla jopa kolmeakymmentätuhatta kiloa hehtaarilla ja vadelmalla kaksikymmentäseitsemätuhatta kiloa. Eli se tarkoittaa kymmenkerta satotasoa verrattuna normaaliin avomaan viljelyyn, että aivan eri laji.

AK: Kyllä jos taloudellisesti mietitään, niin tunnelituotanto täytyy olla taloudellisesti kannattavaa. Osin kertoo siitä, että se on laajentunut, mutta siis ihan Luonnonvarakeskuksessa on tehty myös erilaisia taloudellisia tarkasteluja tunnelituotannonkin kannattavuudesta ja sinänsä hyvä sato on edellytys kannattavalle tuotannolle. Että silloin kun tunnelista saadaan hyvä sato, hyvälaatuinen sato ja hävikki on pieni, niin silloin se on kannattavaa tuotantoa. Toki siinä on edellytyksenä myös, että se sato ajoittuu muuhun kuin pääsatokauteen. Että Suomen mansikkamarkkinoilla tai mansikan hinnassa on tällainen perinteinen kehitys Suomessa, että alkusatokaudesta kun sato on vähän ja ihmiset odottavat ensimmäisiä, kuumeisesti ensimmäisiä mansikoita, niin hinta on kova. Sitten kun tulee pääsatokausi tossa juhannuksen jälkeen heinäkuun alussa niin mansikan hinta melko nopeasti romahtaa. Osin siihen vielä kauhuskenaariona hellejaksot, jolloin mansikkaa kypsyy hirveän paljon samaan aikaan. Markkinat ruuhkautuu niin mansikan hinta voi hyvin nopeastikin romahtaa. Että tuolla pääsääntökauden hinnalla tunnelituotannosta tunnelituotanto ei ole järkevää, vaan se pitäisi ajoittaa just siihen alkusatokauteen. Tai sitten loppusatokauteen, että periaatteessa hinta nousee aavistuksen; ei niin paljon voimakkaasti kuin tuossa, ei ihan sille tasolle kuin kevään hinta, mutta nousee taas loppusatokaudesta, kun tarjontaa on vähemmän. Sillä spekseillä tunnelituotanto on kyllä kannattavaa. Ja sitten tunnelituotantoon, jos vielä palataan tähän laajuuteen, niin on aika hyvä tällainen työntävä voima ollut investointitukijärjestelmä. Että tunneli-investoinnithan ovat olleet tukikelpoisia tuossa edellisellä tukikaudella 201-2021. Ja valtaosa eli 104 hehtaaria on tilastojen mukaan tunnelituotannon sellaista alaa mihin on saatu investointitukea. Mikä on valtaosa siitä 107 hehtaarista mitä suurin piirtein on; tilastojen mukaan se mansikan ja vadelman tunneliviljelyala - niin lähes kaikki tunneliala on rakennettu investointituen turvin.

AKJ: Kyllä tuo loppusatokausi tai itse asiassa tunnelin syyskausi onkin tietynlainen haaste, että siinähan olisi hyviä mahdollisuuksia saada mansikkaa syyskuussa ja vielä lokakuussakin. Samoin vadelman suhteen, mutta usein siinä tulee tuo työvoimaongelma, että varsinkin jos puhutaan kausityöläisistä niin he ovat jo ehtineet sitten jättää Suomen siinä vaiheessa, kun tulee se syysato poimittavaksi. Että se on varmaan se yksi haaste, että kuinka saada ihmiset tottumaan siihen, että koulujen alkamisen jälkeenkin on mansikkaa ja vadelmaa saatavilla.

AK: Mitäs muuta Anna-Kaisa tuossa on näköpiirissä marjantuotannossa? Mitä uutuuksia; tässä oli tästä tunnelituotannosta, mutta onko muuta uutta tulossa tai ollut menossa?

AKJ: No, kovastihan sitä etsitään uusia kasveja viljelyyn, että jos ajatellaan marjanviljelyn ulkopuolelta tai niin toi päärynähän on ollut sellainen tulokas, joka varsinkin Ahvenanmaalla on ollut

merkittävääkin. Ja voipi olla, että tulevaisuudessa mantereen puolella. Mutta sitten kun puhutaan marjoista niin pensasmustikka tulee ensimmäisenä mieleen, että pensasmustikkaa on pitkään viljelty, mutta nyt se alkaa hissunkissun vakiinnuttamaan paikkansa markkinoille, että ihmiset tietää, että on saatavilla kotimaista pensasmustikkaa. Mutta toki muitakin marjoja on kokeiltu; karhunvatukkaa ja viiniköynnös on kovastikin herättänyt mielenkiintoa. Toki siinä on sellainen käytännön ongelma, että viiniköynnöksen marjoista ei saa tehdä Suomessa viiniä, että sitten pitää ajatella että ne rypäleet syödään sitten rypäleinä, että pieniä kommervenkejä on tässä hallinnossa. Mutta siis maailmallahan on olemassa todella paljon erilaisia hedelmiä ja marjoja mitä voisi kokeilla Suomessakin. Mutta pientä haastetta tuo tämä, vaikka ilmasto lämpenee, niin se ei ole välttämättä aina niin helppo homma sittenkään, että jos se tarkoittaa sitä, että talvella ei ole lunta niin nehän kärsii sellaiset kasvit jotka ei saa suojaavaa lumipeitettä. Sama juttuhan se siellä kausi tai tunneleissakin on että siellähän niinku käytännössä ne on kertakäyttö taimia että uudet tulee aina keväällä.

AK: Niin taimista vielä kerrotko vähän tarkemmin tätä; muutos taimipuolella on aika iso ollut tässä varsinkin marjantuotannossa.

AKJ: No kyllä että kotimaista taimituotantoa ei juuri valitettavasti ole. Taimia tuodaan ulkomailta. Ja vaikka siellä kaikki kasvipassit pitäisi olla kunnossa, niin kyllä niitten taimien mukana tulee niitä samoja tauteja mitä Keski-Euroopassa on paljon; maalevinteisiä tauteja löytyy, että kyllä siellä niin kun on ongelmia, joka tarkoittaa sitä, että Keski-Euroopassa ei oikeastaan pystytäkään enää viljelemään avomaalla että maat on niin saastuneita. Taudit on ongelma, toki myös tuholaisetkin.

AK: Toisaalta nyt uudet taimimateriaalit on tuotu niinku mahdollisuuksia sen sadon ajoittamisen suhteen. Just tää tällainen kertakäyttötaimikulttuuri ja nopeutus ja saadaan pidennettyä kasvukautta. Että toki tässä on riskinsä, mutta myös uudenlaisia mahdollisuuksia uudenlaisilla taimityypeillä.

AKJ: Kyllä ja nyky taimillahan saa jo samana kesänä mansikat. Että aikaisemmin joutui odottamaan seuraavaan vuoteen.

AK: Sitten yksi mielenkiintoinen sektori on tämä robotiikka. Lukekin on ollut mukana tällaisessa mansikan poiminta robotiikkahankkeessa. Miten Anna-Kaisa näet tämän robotiikan tulemisen tänne keskuuteen. Se on kuitenkin aika iso osuus; melkein puolet tuotantokustannuksista mansikallakin on sitä poimintakustannusta, että tässä olisi taloudellisesta näkökulmasta ja hyviäkin etuja.

AKJ: Ajatus on jännittävä. Ja jos sellainen robotti tulee ja kai se joskus tulee joka pystyy siihen, niin olisihan se suuri helpotus että ei tarvitse keskustella robotin kanssa, antaa tehtäviä ja robotti nöyrästi tekee töitä vaikka ympäri vuorokauden. Mutta kyllä no ehkä. Meidän ehkä työoloaikana ehkä elossaoloaikana ehkä robotit korvaa marjojen poiminnassa ihmisen. Odotan suurella mielenkiinnolla, koska kyllähän se olisi ihan aivan merkittävä edistysaskel. Voisihan ne robotit tehdä muutakin myös kasvinsuojelutehtäviä ja kitkemistä ja työtähän riittää marjapelloilla ja kausihuoneissa ja tunneleissa.

AK: Kyllä robotiikka on tulevaisuutta ja tekniikka kehittyä huimaa vauhtia. Muitakin uhkia on; just tuossa Anna-Kaisa noista taudeista olikin niin muita uhkia on kesien kuivuus ja ilmastonmuutos, kastelun merkityksen lisääntyminen, erilaiset hellejaksot, mitkä on mansikalle aika kovia ja sato valmistuu nopeaan. Että siinä on omat haasteensa. Mansikalla paljon on kastelua käytössä ehkä jopa suuremmalla alalla kuin vihanneksilla keskimäärin, mutta silti se tuo uutta haastetta tulevaisuuteen. Ja sitten yksi mikä on noussut ja nostanut päätään tämän Ukrainan sodan myötä on työvoiman saatavuus. Eliikä ukrainalaiset on olleet se isoin työvoimajoukko ja valtaosa mansikanpoiminnasta on vierastyövoiman avulla tehty niin sen työvoiman saatavuus. Sitten yhtäkkiä sitä ei enää ollutkaan, niin se on aiheuttanut haastetta. Ja tuossa on marjatilaille on tehty kyselyjäkin siitä miksi satoa jää poimimatta, mistä aiheutuu se hävikki, niin suurin syy, ehdottomasti yleisin ja tärkein syy on se poimijapulaa. Ettei kerta kaikkiaan ole saatu sitä satoa poimittua. Osin se on myös tietoista riskin ottoa ja riskinhallintaa. Koska ylimääräisen poimijaresurssien pito on aika kallista, niin sitten tilat ei kerta kaikkiaan ole ottaneetkaan sitä ylimääräistä resurssia vaan sitten jos se ikään kuin se kauhuskenaario toteutuu, että tulee hellejakso ja paljon marjaa kypsyy samaan aikaan niin sitten sitä vaan yksinkertaisesti jää poimimatta koska uusia poimijoita ei saa. Siinä on kuitenkin aika paljon hallinnollisia viiveitä ja työtä, että saadaan niitä poimijoita sinne pellolle. Onko muuta vielä marjantuotannon haasteita?

AKJ: No kyllä yksi. Marjaviljelyn ja muunkin suomalaisen maataloustuotannon haaste on viljelijöiden ikääntyminen. Että keski-ikä vuosi vuodelta kohoaa ja sukupolvenvaihdoksia ei ehkä tapahdu siinä määrin kun pitäisi että nämä yritykset pystyisi nuorissa ja elinvoimaisissa käsissä. Että on hyvin vaikea nimittäin aloittaa puutarhaviljelyn tyhjästä. Että se on sen verran erikoisviljelyä, että siinä se edellisen sukupolven ohjeet ja neuvot on kyllä kallisarvoisia alussa. Se on yksi ongelma. No sitten tuoteväärennöksiä on jonkin verran, että ruokaa väärennetään ja Suomeenkin tulee aina silloin tällöin toreille suomalaisissa rasioissa ruotsalaista tai jopa puolalaista marjaa, että sitäkin varten on kehitelty erilaisia testejä millä voitaisiin tutkia, että onko mikä on marjan alkuperä, että onko se aidosti suomalaista. Että ruokaväärennöksiä on varmaan sellainen asia, joka tulee myös lisääntymään tulevaisuudessa. Ihan poliisikin valvoo näitä asioita. Mutta hyviäkin puolia pitäisi varmaan löytää.

AK: Niitä varmaan vielä löytyy marjantuotannosta.

AKJ: No, ensimmäisenä tulee mieleen, että kasteluvesiasiat on Suomessa paljon, paljon paremmin kuin monessa muussa maassa. Meillä on jokia ja meillä on järviä. Vaikka se kastelu on kallista, niin meillä sentään on olemassa vettä ja se ei ole pohjavettä. Kun ajatellaan mikä tilanne on vaikka Italiassa tai espanjassa, niin siellä tilannehan on hyvin kriittinen. Jotenkin tulee mieleen, että kun näistä vaikeista ajoista jotenkin selvittäisiin yli, niin Suomella voisi olla todella paljon tarjottavaa niin kuin Euroopalle ruoka-aittana. Meillä on kuitenkin olemassa tiettyjä tekijöitä kuten vesi ja kohtuullisen puhtaat maat tässä tuotantopuolella. Ja sitten koulutus ja osaaminen. Aika ihailtavasti viljelijät ovat opiskelleet näitä uusia asioita. Että tunnelintuotantoon lähtevien, niin siinä on joutunut opettelemaan laskemista ihan toisella tavalla ja myös oppimaan uusia tekniikoita. Ja hirveän tärkeä asia on myös viljelijöille se, että he oppivat omaa työnkäyttöään säätelemään. Yksi ihminen ei voi tehdä kaikkea asiaa. Että ne hyvät työnjohtajat, jotka kyllä aika usein ovat olleet sieltä Ukrainasta, niin ovat tosi merkittäviä sen yrityksen toiminnan kannalta, että viljelijä ei joudu tekemään kaikkia asioita. Vaikka aika moni viljelijä joutuu tekemään todella monia asioita, että täytyy ihailla sitä monialaista osaamista sosiaalitoimesta mansikanviljelyyn, markkinointiin ja rekkakuskina toimimiseen.

AK: Sitten jos vielä tätä positiivista virettä katsotaan toiselta puolelta kuluttajan näkökulmasta, niin marjat, mansikat, vadelmat ja yhtä lailla kaikki muutkin, niin nehan on tällaista terveellistä superfoodia millä on hirveä noste tällä hetkellä. Niitä pitäisi syödä ja joka on positiivinen vire. Ja jotenkin tämä tämänhetkinen tuotantoalojen lisääntyminenkin on ollut kulutusvetoista, mikä on kauhean positiivista. Että se on niin kuin aidosti kuluttajat, jotka niitä marjoja haluavat ja haluavat kuluttaa. Uusia tuotteita kehitetään verkkaisesti, mutta niitäkin on tullut ihan perusmarjan lisäksi; joitain jatkojalosteita kuitenkin on tullut. Mansikka on se marja mitä halutaan ja mitä pitäisikin kuluttaa enemmän.

AKJ: rajattomat mahdollisuudet tuottaa hyvää mansikkaa ja vadelmaa Suomeen, mutta ehkä myös johonkin muuallakin Euroopassa.

AK: Ja onhan mansikka tällainen kulttuuritekijä myös. Kyllähän se mansikka ja Suomen kesä kuuluvat ehdottomasti yhteen; sitä odotetaan, siitä uutisoidaan, milloin mansikka tulee ja koska on sesonki. Siis kyllähän se on tällainen iso instituutio tämä mansikka ja mansikkaviljely Suomessa. Kiitoksia. Kuuntelit juuri osan Puhetta puutarhasta ja taloudesta -podcastsarjaa. Tämä jakso on tuotettu yhteistyössä Maatilatalouden kehittämisrahasto Makeran kanssa.

Musiikkia.